

Samenwerken aan Kunstwerken

Samen de toekomst in

Waarom deze uitgave?

Voor u ligt de uitgave **'Samenwerken aan Kunstwerken: Samen de toekomst in'**. Na de eerdere uitgaves het rode boekje (juni 2024), het oranje boekje (november 2024) bieden we u een beeld van de opgave tot 2050 van alle waterkerende kunstwerken in een primaire kering die nu (nog) niet aan de norm voldoen. De kunstwerkopgave was en is voortdurend in beweging. Deze bundeling van data is dus een momentopname en geeft belangrijke informatie kijkend naar de doelstelling om in 2050 alle primaire keringen veilig te hebben. In het rode boekje was de verwachting van de opgave nog groot en onduidelijk. *We kunnen u nu berichten dat de opgave aanmerkelijk kleiner en scherp in beeld is bij de waterschappen.*

Het enthousiasmeren, ondersteunen en faciliteren van waterschappen en Rijkswaterstaat bij het samenwerken rond de kunstwerkopgave was de opdracht van het project Samenwerken aan Kunstwerken. Door over de huidige kunstwerkopgave Goede Gesprekken te voeren met de waterschappen, gezamenlijk middelen en technieken te ontwikkelen en actief kennis te delen gaan we **'Samen de toekomst in'** en dat vormt het groene slotakkoord.

Drie kernboodschappen

- 1 **Samenwerken aan Kunstwerken is óók en vooral samen een 'bakkie doen'**
- 2 **Belangrijkste conclusie; van aantallen naar investeringssom**
- 3 **Geleerde lessen**

Deze kernboodschappen vloeien voort uit het benutten van de gehele Kunstwerkroute én het voeren van **Het Goede Gesprek**.

Wat is Het Goede Gesprek?

Vanuit SK hebben wij het over 'Het Goede Gesprek' als een gesprek dat in alle openheid en eerlijkheid gevoerd wordt. De nadruk ligt op persoonlijke contact. Een gelijkwaardige dialoog, oprechte interesse en wederzijds begrip om samen verder te komen.

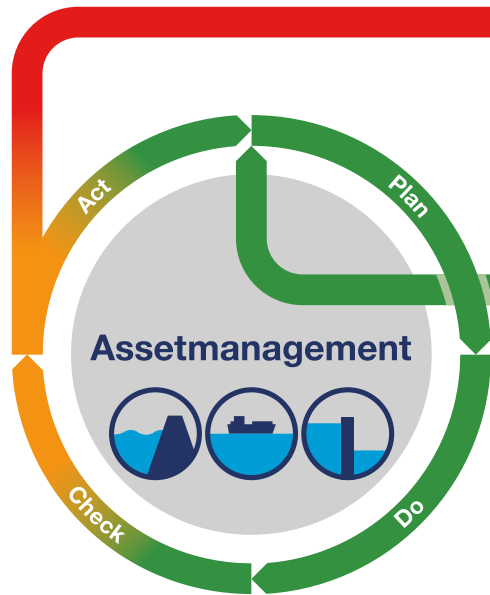
Dit groene boekje geeft de hoofdlijnen weer. Voor een uitgebreidere toelichting hebben we een interactieve PDF ontwikkeld.

Scan de code en kijk op de Wiki voor meer info over versterken van Kunstwerken.

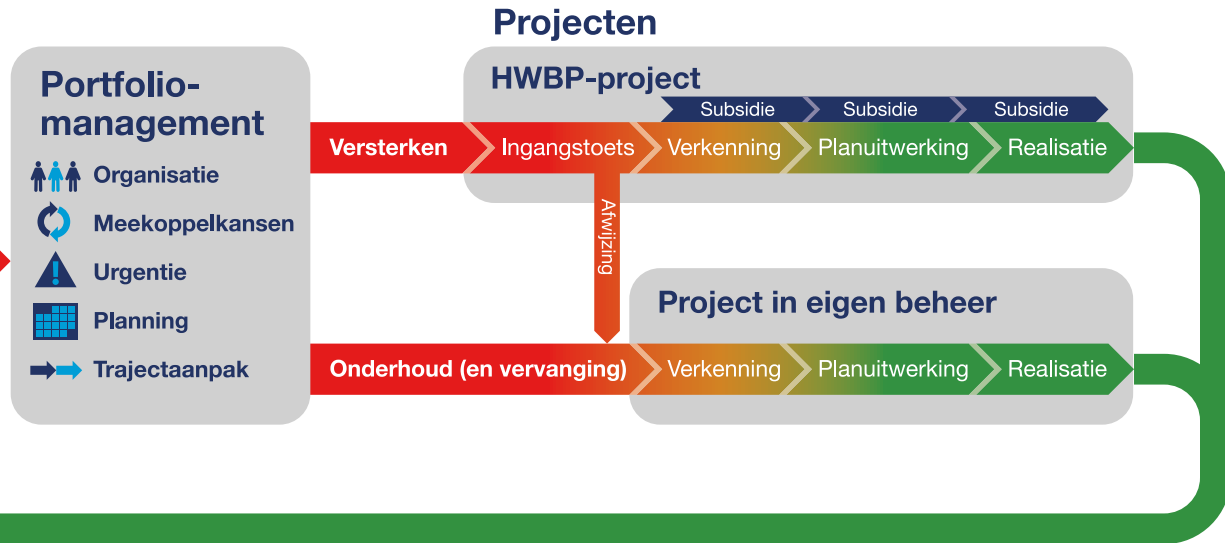
De gehele kunstwerkroute als basis

De kunstwerkroute, ontwikkeld door dit innovatieproject, laat het geheel aan stappen zien gedurende de levenscyclus van een waterkerend kunstwerk. Dit is een cyclisch en continu proces. De route bestaat uit drie elementen: Assetmanagement, Portfoliomanagement en Projecten.

Assetmanagement

Een beheerder heeft de wettelijke taak om de primaire waterkering en daarin gelegen waterkerende kunstwerken in stand te houden en daarmee te borgen dat deze aan de normen blijven voldoen. Hiervoor dient de keringbeheerder continu vanuit de zorgplicht aantoonbaar inzicht te hebben in de feitelijke toestand van het waterkerend kunstwerk. Een onderdeel hiervan is de beoordeling.

Portfoliomanagement

Na de beoordeling wordt de afweging gemaakt of en hoe een kunstwerk wordt aangepakt. Het gaat dan om afwegingen om het in kunstwerk in eigen beheer en onderhoud aan te pakken of het project aan te melden om het mogelijk via het HWBP-programma te versterken. Een middel hiervoor is de trajectaanpak. Bij versterking binnen het HWBP kan dan nog een keuze worden gemaakt om het kunstwerk mee te nemen in een dijktraject of apart te versterken. Binnen portfoliomanagement komen meekoppelkansen en contractmanagement om de hoek kijken die mede de keuze voor aanpak kan bepalen. Deze fase eindigt wanneer een waterschap een project aanmeldt voor de ingangstoets bij het HWBP of in eigen beheer opakt.

Projecten in HWBP en/of eigen beheer

Binnen dit onderdeel van de kunstwerkroute wordt het waterkerend kunstwerk veilig gemaakt, ofwel in eigen beheer ofwel via de HWBP programmering. Elk project kent een vergelijkbare projectfasering: verkenning, planuitwerking en realisatie. In het HWBP wordt gebruik gemaakt van IPM-rollen en de HWBP subsidieregeling.

Kennisdelen is óók en vooral samen een ‘bakkie doen’

Samenwerken aan Kunstwerken (SK) is gestart vanuit de zorg over de enorme opgave en de gedachte dat het *actief stimuleren van samenwerking* bijdraagt aan het sneller, sober en duurzaam oppakken van de kunstwerkopgave. Tijdens ons project hebben we ontdekt dat er meerdere aanpakken worden toegepast die naar hetzelfde doel leiden en die hebben we verzameld en vastgelegd om te delen. Voorbeelden hiervan zijn het geclusterd oppakken van meerdere kunstwerken, levensduuranalyses in vroeg stadium en het bekijken van het systeem in een breed perspectief. Allemaal manieren om slimme en duurzame keuzes te kunnen maken.

Het opzetten van een gezamenlijke aanpak heeft tijd nodig en vraagt inzet die zich dubbel en dwars terugverdient. Met SK hebben we vele activiteiten ontplooid om die meerwaarde te creëren. Bijeenkomsten, projectontmoetingen, publicaties, kennissessies. Denk aan actief aanwezig zijn op de jaarlijkse Dijkwerkersdag van het HWBP, bijeenkomsten als Betrouwbaarheidsluiting, Kunstwerkenfestival en het voeren van Het Goede Gesprek.

We hebben ook ontdekt, en eigenlijk weten we dat ook wel maar vergeten we het, dat elkaar opzoeken en een kop koffiedrinken al voldoende is om iets op te steken. Even in de directe omgeving van jouw project rondkijken wie iets vergelijkbaars lijkt te doen en dan elkaar opzoeken voor een praatje bij de koffie. Dat soort ontmoetingen heeft enorme meerwaarde om kennis en ervaringen te delen, om suggesties te krijgen en om inzichten te ontvangen.

Wij hebben de opgehaalde aanpakken, tips en trucs verzameld en gebundeld, om collega's op weg te helpen en te inspireren. In dit slotakkoord beschrijven we een aantal adviezen en aanbevelingen. Wil je er meer over weten, kijk dan even verder bij QR-code. We helpen elkaar als beheerders als we in de toekomst onze leerervaringen hieraan toevoegen als tip voor een ander.

Scan de code en kijk op de Wiki voor meer info over versterken van Kunstwerken.

Belangrijkste conclusie: van aantallen naar investeringssom

Er was behoefte aan inzicht in de financiële inspanning voor de kunstwerkopgave tot 2050 bij alle betrokkenen binnen de Alliantie HWBP.

Samen met de waterschappen hebben we via de Goede Gesprekken, in verschillende stappen kennis gedeeld en verzameld die inzicht geven in de kunstwerkopgave tot 2050. Waterschappen hebben extra onderzoeken gedaan, hebben oordelen tegen het licht gehouden, een inschatting gemaakt van te nemen maatregelen en hun opgave scherper in beeld gebracht.

Er ontstaat hierdoor een behoorlijk ander beeld van de opgave.

- Het project begon met een beeld van meer dan 400 kunstwerken. Na de Goede Gesprekken is het aantal te versterken kunstwerken fors naar beneden bijgesteld.
- Verder blijken de maatregelen om te versterken zo divers dat aantallen keer de gemiddelde kostprijs geen realistisch beeld geeft.
- Veel kunstwerken worden bovendien opgepakt binnen lopende projecten.
- Programmering van kunstwerken in een separaat landelijk programma levert geen meerwaarde.

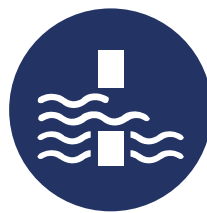
Gemaal

Keersluis

Schutsluis

In-/uitwateringssluis

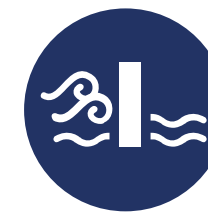
In-/uitlaatleiding

Coupure

Duiker

Hoogwater-/
stormvloedkering

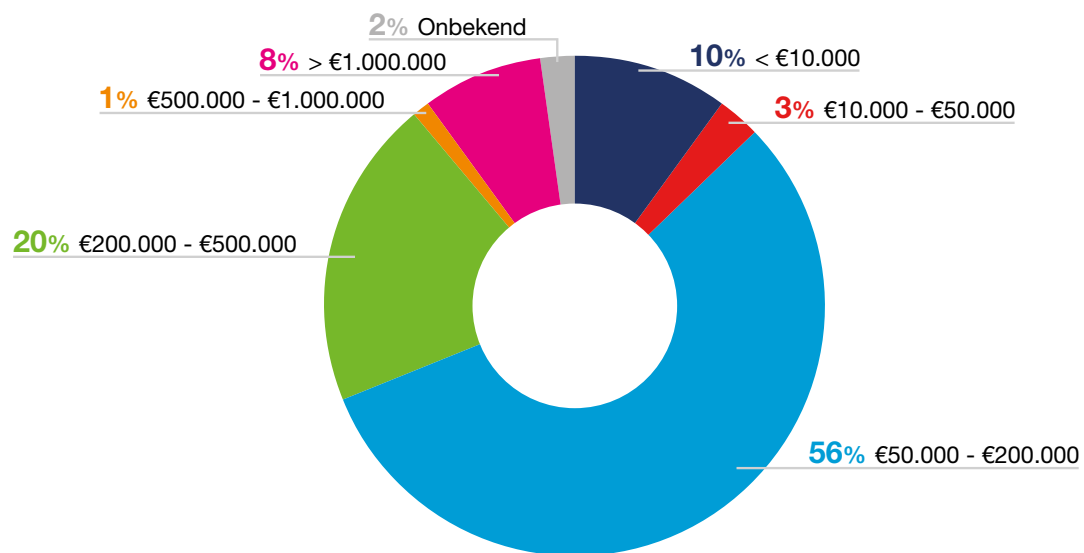
Dit alles leidt tot het advies om niet meer te spreken over aantallen kunstwerken maar de opgave te duiden met een investeringssom. Met de huidige inzichten adviseren we, gebaseerd op de verzamelde gegevens, om de opgave anno 2025 te duiden met een investeringssom van 250 miljoen euro met een bandbreedte van 25%. Met de opgave die er nu ligt, is het niet praktisch en nodig om te werken met een programmatische aanpak.

De investeringssom toegelicht

Per te versterken kunstwerk is ingeschat welk budget nodig is om maatregelen uit te voeren waardoor het kunstwerk in 2050 voldoet aan de veiligheidsnormen. Hiervoor is gebruik gemaakt van een indeling in investeringsbandbreedten.

Onderstaand figuur laat zien welk percentage van het aantal te versterken kunstwerken binnen een bepaalde investeringsbandbreedte valt. Zo valt te lezen dat 56% van het aantal kunstwerken valt binnen de bandbreedte €50.000 – €200.000.

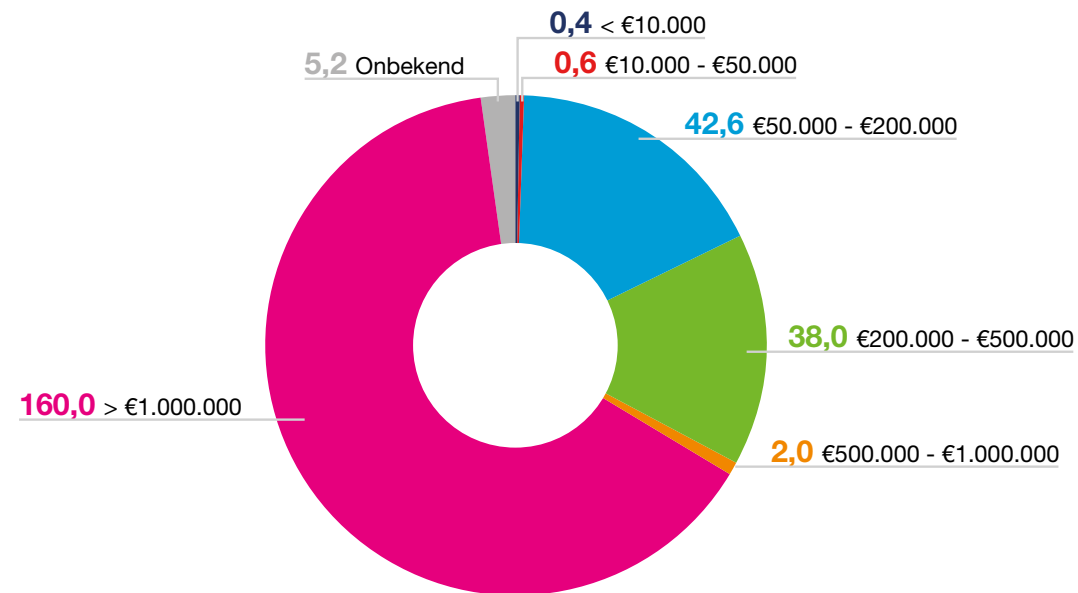

Percentage kunstwerken per investeringsbandbreedte

Super fastlane

Beide figuren maken inzichtelijk dat 90% van het aantal kunstwerken een investeringssom onder de 1 miljoen heeft. Sterker nog, 2/3 van het aantal kunstwerken zit onder een investeringssom van €200.000. Een aangepaste werkwijze voor subsidieverlening voor de kleine ingrepen aan deze kunstwerken draagt bij aan een snelle en effectieve uitvoering van de kunstwerkgavage.

Onderstaand figuur maakt inzichtelijk hoe de totale investeringssom verdeeld is over de verschillende investeringsbandbreedtes.

Totale kosten verdeeld over de investeringsbandbreedtes, in miljoenen euro

Een greep uit de geleerde lessen van Samenwerken aan Kunstwerken

Het Goede Gesprek keert de rollen om zonder extra werk

- Waterschap: Zie Het Goede Gesprek als het nemen van je verantwoordelijkheid vanuit de zorgplicht en gebruik het regelmatig bij het laten zien dat je 'in control' bent als waterschap en ontwikkelingen proactief in beeld brengt.
- Programmadirectie HWBP: Zet in op een open dialoog, dan zie en hoor je tijdig afwijkingen voor het programma en deel je nieuwe kennis die de waterschappen helpt om hun opgave op goede wijze te managen. Faciliteer!
- Het Goede Gesprek is géén extra werk; één Goed Gesprek levert meer en ook beter betrouwbare informatie én een vertrouwensrelatie op voor de nabije toekomst.

Risico wegvloeiën van kennis en capaciteit

- De risico's van minder capaciteit en kennis speelt zowel bij de waterschappen als bij de marktpartijen. Bied marktpartijen meer perspectief (meer zekerheid, meer duidelijkheid over volume dat op de markt komt) én bied

experts meer perspectief (sexyer maken van de kunstwerkopgave).

Kennis delen voorkomt verrassingen over de kunstwerkopgave

- Maak één plek waar de informatie uit de jaarlijkse Goede Gesprekken toegankelijk is voor iedereen. Daarmee voorkom je verrassingen over de opgave. Samen in control.
- Laat kennis stromen, ook buiten je organisatie. Ook dat voorkomt verrassingen.
 - IPM-teams: deel en haal actief je kennis en geleerde lessen op tijdens het project om zo kennis te laten stromen binnen het waterschap en over de waterschapsgrenzen heen.
 - Draag proactief jouw inzichten en kennis over aan je collega's. Haal vooral inspiratie op bij de burens! Ga open het gesprek aan om te leren waar zij mee zitten, hoe ze het aanvliegen en wat het jou in je werk kan brengen.

Korte termijn aanpak in relatie tot lange termijn perspectief

- Voor een doelmatige besteding van de programmagelden is het schakelen tussen een kortetermijnoplossing en lange termijn onzekerheid nodig. Maak gebruik van een methode als adaptief deltamangement. Deze verbindt huidige beslissingen met lange termijn doelen door gebruik te maken van adaptatiepaden die meerdere strategieën bevatten en een continue evaluatie mogelijk maken zodat er geschakeld kan worden wanneer de omstandigheden veranderen. Ga met de andere overheden in overleg.

Eenduidig advies door bundeling van kennis en inspanningen

- De expertwereld lijkt soms een doolhof van expertgroepen met tegenstrijdige visies en adviezen tot gevolg. Bundel de kennis en kunde van de expertgroepen om eenduidige adviezen te kunnen geven op de vragen die een waterschap of projectteam heeft.

Een kunstwerk zit anders in elkaar dan een dijk.

- Andere 'spelers'. Denk aan de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, de vaarwegbeheerder, andere technische expertise maar ook interne collega's van andere waterafdelingen. Maak daarom een kunstwerk-specifieke (interne) omgevingsanalyse.
- Maak bij start van de verkenningsfase nogmaals een nadere veiligheidsanalyse voor een stabiele scope op het gebied van techniek, omgeving en projectbeheersing.
- Betrek liefst voor de ingangstoets experts voor waterkerende kunstwerken.
- Vroegtijdige inventarisatie van het kunstwerk gerelateerde functies en belangen zorgt voor een soepel proces van subsidieverlening.

Scan de code en kijk op de SK Wiki voor meer info over versterken van Kunstwerken

Colofon

Samenwerken aan kunstwerken: Samen de toekomst in is een uitgave van het projectteam Samenwerken aan Kunstwerken in samenwerking met Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

Met medewerking van oud teamleden en kunstwerk community.

Tekst

Projectteam Samenwerken aan Kunstwerken

Ontwerp

Matterhorn Amsterdam

December 2025

Bezoek onze Wiki.

Dit groene boekje geeft de hoofdlijnen weer. Voor een uitgebreidere toelichting hebben we een interactieve PDF ontwikkeld.

Het projectteam

Niels Hoogendoorn

Maeike Piebenga

Rick Mol

Johan Apperloo

Ellen Tromp

Eric van der Meij

Karin Klein

**Samenwerken
aan Kunstwerken**

HwBP voor sterke dijken

december 2025